

MAHALLIY VAKILLIK ORGANLARI NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLARI LOYIHALARINING JAMOATCHILIK MUHOKAMALARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Sherov Quvondiq Polvonnazarovich

Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi
quvondiq_2017@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7539772>

ARTICLE INFO

Received: 04th January 2023

Accepted: 14th January 2023

Online: 16th January 2023

KEY WORDS

Jamoatchilik muhokamasi,
jamoatchilik ekspertizasi,
jamoatchilik fikri, jamoatchilik
nazorati, qonun loyihasi, portal,
normativ-huquqiy hujjat, taklif,
tavsiya.

ABSTRACT

Mazkur maqolada mahalliy vakillik organlari normativ-huquqiy hujjatlari loyihalarining jamoatchilik muhokamasi, mahalliy vakillik organlari normativ-huquqiy hujjat loyihalarining axborot texnologiyalari orqali onlayn muhokamasini takomillashtirish masalasi, mahalliy vakillik organlari normativ-huquqiy hujjat loyihalari yuzasidan jamoatchilik ekspertizasi kabi tushunchalar muhokama qilingan. Maqolada mahalliy vakillik organlari normativ-huquqiy hujjat loyihalarining muhokamalarini tashkil etish bo'yicha qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-nazariy jihatdan asoslangan hamda muhim ahamiyatga ega bo'lgan taklif va tavsiyalar bildirilgan.

Demokratiya sharoitida xalqning, jamoatchilikning jamiyat hayoti bilan bog'liq xodisalarning borishiga qiziqishi ortadi, olib borilayotgan huquqiy islohotlarga, o'z haq-huquqlariga taalluqli masalalarga erkin fikr bildirishi oshadi. Jamiyatda kechayotgan siyosiy jarayonlarga fuqarolarning erkin munosabat bildirishi davlatning barcha sohalarda amalga oshirayotgan islohotlarining samarali kechishiga zamin yaratadi.

Bugungi kunda fuqarolarning demokratik islohotlarni amalga oshirishdagi ishtirok etish shakllari kengayib bormoqda. Bunday shakllardan biri bu mamlakatda qabul qilinayotgan barcha turdagi normativ-huquqiy hujjatlarning loyihalariga erkin munosabat bildirishi, o'z fikrini erkin bayon qila olishi, norma ijodkorligi jarayonini takomillashtirishda bevosita ishtirokidir.

So'ngi yillarda mamlakatimizda fuqarolarning normativ-huquqiy hujjat qabul qilish jarayonida faol ishtirok etishlari uchun mustahkam zamin yaratildi. Fuqarolar ham mazkur islohotlarni chuqur anglagan holda har bir qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlarning loyihalari muhokamalarida faol ishtirok etmoqdaki, bu bilan o'zlarining jamiyatdagi turli o'zgarishlarga beparvo emasliklarini yaqqol namoyon etmoqda.

Shunday ekan, normativ-huquqiy hujjat loyihalarining jamoatchilik muhokamalarini takomillashtirish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biriga aylanmoqda.

Bugungi kunda yurtimizda qonun loyihalarining keng jamoatchilik muhokamalarini o'tkazish masalasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu borada davlatimiz rahbari Sh.Mirziyoyev O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasida 2017-yil 12-iyul kuni parlament

palatalari, siyosiy partiyalar, O'zbekiston ekologik harakati, xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashlari faoliyatining tahlili hamda istiqboldagi vazifalariga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishida qonun ijodkorligida ijtimoiy hamkorlikning muhim bir masalasiga to'xtalib o'tdilar: **"Qonunlarni qabul qilishda jamoatchiligimiz, saylovchilarning keng ishtiroki sezilmayapti. Qonunlar qabul qilinishi bilan xalqimizning og'iri yengil bo'ldimi, uning hayotidagi muammolar hal bo'ldimi, degan savollar bilan, afsuski, hech kim qiziqmayapti. Shuning uchun ham qonunlarni qabul qilish jarayonida yangi tizim — aholi bilan muhokama qilish tizimini joriy etish lozim, deb hisoblayman"**¹.

Yurtboshimiz tomonidan ilgari surilgan mazkur taklifning amaliyotga keng joriy etilishi avvalambor, qonun ijodkorligi jarayonining yanada rivojlanishi, bu borada jamoatchilikning faol ishtiroki ta'minlanishi hamda yuksak darajadagi qonunlarning qabul qilinishiga zamin yaratadi.

O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 20-apreldagi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi O'RQ-682-son Qonunining 6-moddasida normativ-huquqiy hujjatlarning turlari keltirilgan bo'lib, unda mahalliy davlat hokimiyati organlarining qarorlari normative-huquqiy hujjatlar qatorida ko'rsatilgan. Shuningdek, Qonunning 16-moddasida Xalq deputatlari viloyat, tuman va shahar Kengashlari o'z vakolatlari doirasida qarorlar tarzida normativ-huquqiy hujjatlar qabul qiladi, deb belgilangan².

Shunga ko'ra, mahalliy kengashlar qabul qiladigan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari jamoatchilik muhokamasi portal – regulation.gov.uzda doimiy ravishda muhokama uchun qo'yilmoqda.

Bugungi kunda 2023-yil 13-yanvar holatiga ko'ra jamoatchilik muhokamasi portalida jami **17725** ta normativ-huquqiy hujjatlarning loyihalari muhokama uchun joylashtirilgan bo'lib, shundan **840** tasi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, **339** tasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, **951** tasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, **15** tasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoyishi, **86** tasi Vazirlar Mahkamasining Farmoyishi, **2199** tasi idoralarning buyruq yoki qarorlari, **8088** tasi hokimlarning qarorlari, **1** tasi Oliy Majlis palatalarining Qo'shma qarori, **2** tasi Oliy Majlis Senatining Qarori, **4** tasi Oliy Majlis Qonunchilik palatasining Qarori, **280** tasi hokim farmoyishi, **1577** tasi mahalliy kengashlar qarorlaridir³.

Biroq, ushbu portaldagi muhokamalar yetarlicha samara berayapti, deb bo'lmaydi. Muhokamalar keng jamoatchilik, tegishli soha mutaxassislari, ilmiy tadqiqot muassasalari ilmiy xodimlari ishtirokida mahalliy kengashlar deputatlari ishtirokida yig'ilishlar tashkil etish orqali o'tkazilishi maqsadga muvofiq bo'lar edi. Misol uchun, "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 23-moddasida quyidagilar belgilangan:

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari jamoatchilik yoki mutaxassislar muhokamasiga olib chiqiladi.

¹ Mirziyoyev Sh. Parlamentimiz haqiqiy demokratiya maktabiga aylanishi, islohotlarning tashabbuskori va asosiy ijrochisi bo'lishi kerak. //Xalq so'zi. - 2017. – 13iyul.

² O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 20-apreldagi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi O'RQ-682-son Qonuni// <https://lex.uz/docs/5378966>

³ <https://regulation.gov.uz/oz/statistics>

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining jamoatchilik muhokamasi manfaatdor davlat organlarining, shuningdek fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining hamda fuqarolik jamiyati boshqa institutlarining, o'zga tashkilotlarning vakillari, olimlar, mutaxassislar va fuqarolar ishtirokida o'tkaziladi.

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining mutaxassislar muhokamasi tegishli ilmiy-tadqiqot muassasalarining, tarmoqlarning vakillari ishtirokida o'tkaziladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2021-yil 31-iyuldagi "Xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar kengashining namunaviy reglamenti hamda Xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar kengashining doimiy komissiyalari to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida"gi SQ-360-IV-son Qarori bilan Xalq deputatlari viloyat, tuman, shahar Kengashining namunaviy reglamenti tasdiqlangan. Mazkur reglamentning 2-moddasida **"Mahalliy Kengash faoliyati masalalarni jamoa bo'lib va erkin muhokama qilishga, oshkoralikka, jamoatchilik fikrini hisobga olishga asoslanadi"**, - deb belgilangan⁴. Yuqoridagi normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan normalarga muvofiq, normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini muhokamalarga olib chiqilsa, bunga keng jamoatchilikni jalb qilinsa, samarali qonunlar qabul qilingan bo'lar edi.

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini o'tkazish jarayonini takomillashtirish bo'yicha bir guruh huquqshunos olimlarimiz ham o'z fikrlarini bildirib o'tganlar. Jumladan, Tadqiqotchi Sh.Shodmonovning fikricha, fuqarolar qonun loyihalari muhokamasida erkin ishtirok etish, loyihalar yuzasidan takliflar va mulohaza kiritishi, tegishli organlar, deputatlar bilan tashkil etilgan uchrashuvlarda va boshqa tadbirlarda qatnashish imkoniyatlaridan samarali foydalanishi mumkin⁵. Shu jihatdan Qonunchiligimizda mavjud jamoatchilik muhokamalariga oid me'yorlar ularni bevosita va bilvosita turlariga tasniflash, bilvosita jamoatchilik muhokamalari onlayn barobarida, gazeta va boshqa ommaviy axborot vositlari orqali amalga oshirilishini nazarda tutishiga qo'shilish mumkin.

Yuqoridagi mutaxassisning fikrlarini davom ettirgan holda aytish mumkinki, qonun loyihalarining jamoatchilik muhokamalari nafaqat fuqarolarning qonun loyihalari muhokamasida erkin ishtirok etishiga va loyihalar yuzasidan takliflar va mulohazalarni erkin bildirishlariga, balki yanada pishiq, mustahkam, inson va fuqarolarning huquqlari, erkinliklari hamda manfaatlariga xizmat qiladigan qonunlar yaratilishiga zamin yaratadi.

Qonun loyihalarining jamoatchilik ekspertizasi ham alohida ahamiyatga ega jarayon bo'lib, huquqshunos X.Xayitov bu borada quyidagi fikrlarni bildirib o'tgan: jamoatchilik ekspertizasining xulosasi, avvalo, maxsus bilimga ega bo'lgan, yuqori malakali mutaxassislar tomonidan tayyorlanishi, qolaversa, bayon etilayotgan yondashuvning ishonchli dalillarga asoslanishi va qonun loyihasi bo'yicha aniq taklif va tavsiyalardan iborat bo'lishi lozim. Bu birinchi navbatda qonun loyihasining mualliflariga mazkur loyihaga yangicha ko'z bilan qarash, uning matnini takomillashtirish imkonini beradi. Zero, jamoat ekspertizasi natijasida

⁴ <https://old.lex.uz/docs/-5578238>

⁵ Shodmonov Sh. Qonunlar loyihalarini tayyorlashda fuqarolarning keng ishtirok etishi hususida. // - Toshkent. Fuqarolik jamiyati – Grajdanskoye obshchestvo – Civil society. – 2014. – № 3. – B.8.

tayyorlangan xulosa va unda ifodalangan taklif-tavsiyalarning vaziyatga mosligi, amalga oshirish mumkinligi – bu ekspertiza ta'sirchanligining muhim omilidir⁶.

Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarining jamoatchilik muhokamasini tashkil qilish masalasi xorijiy mamlakatlar tajribasida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, AQShda jamoatchilik muhokamalari qonun loyihalarini kelishish jarayoni bilan uyg'unlikda amalga oshiriladi. Belgiyada keng jamoatchilikning fikr-mulohazalarini olish va qonun loyihasi yuzasidan ularning munosabatini o'rganish maqsadida qonun loyihalarining mazmun-mohiyati qisqacha tarzda bir varaqda chop etilib, aholi o'rtasida tarqatiladi. Latviyada jamoat tashkilotlari parlament qo'mitalarining ochiq yig'ilishlarida ishtirok etib, o'z taklif va tavsiyalarini muhokamaga tashlash huquqiga egalar. Estoniyada qonun loyihalari parlamentning rasmiy veb-sahifalarida muhokama etiladi. Rossiyada esa, jamoat muhokamalarini tashkil etish bevosita Jamoat palatasining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Xorvatiya qonunchiligiga muvofiq, barcha ishlab chiqilayotgan qonun loyihalari jamoat muhokamasidan o'tishi shart.

Demak, xalqaro tajribadan ham ko'rish mumkinki, qonun loyihalarining jamoatchilik muhokamalarini o'tkazish – qonun chiqarish jarayonining muhim bosqichi hisoblanadi.

Yuqoridagilarni inobatga olib, Mahalliy vakillik organlari normativ-huquqiy hujjatlari loyihalarining jamoatchilik muhokamalarini takomillashtirish bo'yicha quyidagilar taklif qilinadi:

1. Mahalliy vakillik organlarining normativ-huquqiy hujjatlari loyihalarini keng jamoatchilik bilan yig'ilishlar, davra suhbatlari, muloqotlar orqali muhokama qilish tizimini yo'lga qo'yish.
2. Muhokamalarni ijtimoiy tarmoqlar orqali tashkil etish.
3. Mahalliy kengash deputatlarining o'zi saylangan hududdagi saylovchilari o'rtasida keng targ'ibot-tashviqot ishlari olib borish orqali ishlab chiqilgan normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini yanada takomillashtirish.

Normativ-huquqiy hujjatlari loyihalari yuqoridagi kabi jamoatchilik muhokamasidan o'tkazilsa, aholining fikr va mulohazalari o'rganilsa, qabul qilinadigan qonunlar yanada pishiq, mustahkam va xalq manfaatlarini uchun xizmat qiladigan bo'lar edi.

References:

1. Mirziyoyev Sh. Parlamentimiz haqiqiy demokratiya maktabiga aylanishi, islohotlarning tashabbuskori va asosiy ijrochisi bo'lishi kerak. //Xalq so'zi. - 2017. – 13-iyul.
2. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 20-apreldagi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi O'RQ-682-son Qonuni// <https://lex.uz/docs/5378966>
3. <https://regulation.gov.uz/oz/statistics>
4. <https://old.lex.uz/docs/-5578238>
5. Shodmonov Sh. Qonunlar loyihalarini tayyorlashda fuqarolarning keng ishtirok etishi hususida. // - Toshkent. Fuqarolik jamiyati – Grajdanskoye obshchestvo – Civil society. – 2014. – № 3. – B.8.

⁶ Azizov X., Xayitov X., Yo'ldoshev A. Mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlarini tayyorlashning tashkiliy-huquqiy asoslari. / Mas'ul muharrir: prof. O.Xusanov. – Toshkent: DBA nashriyoti, 2019. – B. 50.

6. Azizov X., Xayitov X., Yo'ldoshev A. Mahalliy davlat hokimiyati organlari qarorlarini tayyorlashning tashkiliy-huquqiy asoslari. / Mas'ul muharrir: prof. O.Xusanov. – Toshkent: DBA nashriyoti, 2019. – B. 50.